

Direktørens orientering til Kirkemøtet 9.-15. april 2015, Trondheim

Kjære kirkemøtedelegater.

En av de store begivenheter i 2014 var NRKs salmemaraton fra Vår Frue kirke her i Trondheim. Hele den nye salmeboka sunget fra perm til perm på 60 timer direktesendt TV med opptil 2,2 millioner seere. Det var ikke lagt inn i våre strategiske planer vedtatt på Kirkemøtet i fjor. Jeg får ennå tårer i øyekroken når jeg synger siste salme i salmeboka: *Jeg tror på jordens forvandling; en dag, en tid et sted*. Dette gir håp langt utover våre planer og rapporter. Det er det som gjør det så spennende å være Jesu Kristi kirke.

Dere har fått tilsendt årsrapporten for 2014. Bispedømmene har også levert sine årsrapporter. Disse og erfaringer formidlet gjennom styringssamtalene, klinger med i det jeg vil snakke om her i dag.

2015 er godt i gang. Med det nye året har vi en ny visjon for arbeidet – gitt oss av Kirkemøtet. Overskriften er *Mer himmel på jord*. Den handlingsorienterte delen av visjonen er ambisiøs. Den er konkret. Og den viser tydelig hva Kirkemøtet er opptatt av.

Den norske kirkes visjon 2015-2018

I perioden 2015-2018 vil vi at:

- gudstjenestelivet blomstrer
- flere søker dåp og trosopplæring
- folkekirken engasjerer seg i samfunnet
- flere får lyst til å arbeide i kirken

Disse fire setningene gir retning. De peker ut hvor vi skal sette inn kreftene. De angir hva vi skal prioritere. Vi har en lang vei å gå, vi er på vei mot et mål. Men vi er godt i gang.

Hva mener jeg med det? Visjonen uttrykker et allerede nå, men ennå ikke:

Gudstjenestelivet *blomstrer faktisk*.

Det står ikke i full flor overalt, men gudstjenesten - kirkens åndedrett - lever. Hjertet slår, pulsen går. Og så kan og skal vi bli bedre. Mange *søker* dåp og trosopplæring. Nye barn fødes og blir døpt. Flere tar imot tilbud om trosopplæring. Men vi skal nå lenger. Folkekirken *engasjerer* seg i samfunnet. Ja, i meste laget, mener noen, som synes det går for mye politikk i engasjementet. Men vi skal ikke miste frimodigheten. Mange *har* lyst til å arbeide i kirken.

Ungdom søker kirkelig utdanning, og arbeidstakere søker og takker ja til tilbud om jobb i kirken. Men vi må rekruttere enda bredere.

Kirkefag og kirkeledelse

Kirkemøtets visjon går til kjernen av det kirken er og gjør. Kirkemøtet har ikke instruksjonsmyndighet over soknene. Like fullt bryr Kirkemøtet seg først og fremst om det menighetene har ansvar for og er opptatt av. Som kirkeloven sier: Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet mot alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet.

Et godt kirkelig byråkrati

Det står ingenting om byråkrati i Kirkemøtets visjon. Ingenting om forvaltningsoppgaver og regelverk. Dette er selvsagte oppgaver for de sentralkirkelige organene, så vel som for de regionale og lokale. Utfordringen er å bygge et godt og effektivt byråkrati. Vi er klar over at mange kan oppleve mengden av sakspapirer og høringer som overveldende. Vi får høre at det blir for mye byråkrati, for lite kirke. Men demokrati medfører med nødvendighet byråkrati. Når endringer skal skje, skal de som blir berørt av endringen høres. Vår oppgave er å gjøre dette begripelig nok – og forsøke å porsjonere det ut i overkommelige doser. Vi kan ikke utrede uten å spørre de som vet. Vi kan ikke forberede uten å involvere. Vi kan ikke foreslå uten å forankre. Og fremfor alt, Kirkemøtet kan ikke vedta uten åpenhet. Å være og drifte kirke i et moderne samfunn fordrer et kompetent og profesjonelt byråkrati, både nasjonalt, regionalt og lokalt. Hensiktsmessige strukturer og godt lovverk bygger opp under og legger forholdene til rette for å formidle evangeliet om nåden i Jesus Kristus. Forvaltningsreformen og den nye kirkeordningen gir muligheter for omlegging til mer hensiktsmessige strukturer, til effektivisering og profesjonalisering. Det nye intranettet som blir satt i drift i løpet av våren kan gi mer effektivitet til hverdagsoppgavene og lette samarbeid og samhandling. Den nye IKT-plattformen til Kirkepartner er nå tatt i bruk av alle statlige enheter, fellesrådet i Oslo, og piloten Toten prosti. Den fungerer bra og har blitt tatt godt tatt imot. Nå er det klart for salg og utrulling til alle enheter i hele kirken. Dette vil kunne friggi ressurser. Målet må være å få mer kirke for pengene.

Samling av all kirkefaglig ledelse

Kirkemøtet og Kirkerådet overtar nå ansvar og oppgaver fra statlige myndigheter. Noe av gevinsten ved stat-kirke-reformen, er at vi kan tenke mer helhetlig om kirkens kall og oppgave, og holde all kirkefaglig ledelse sammen. Når kirken nå får det fulle arbeidsgiveransvaret også for prestene, - som fellesrådene har for de øvrige ansatte -, kan vi lettere tenke visjonært og samlet strategisk om kirken i fremtiden. I vår kirke er det Kirkemøtet, det øverste demokratiske organ, som behandler og fatter vedtak. Det være seg plan for diakoni, kirke og helse, menneskerettigheter, kirkelig undervisning og sentrale etiske spørsmål for kirke og samfunn. I tider med mye fokus på organisatoriske og strukturelle endringer, er det viktig at vi ikke svekker

oppmerksomheten om disse andre kirkefagområdene. Verken i Kirkemøtet eller Kirkerådet eller de øvrige kirkelige organene. La meg derfor vende tilbake til visjonen og gi dere noen bilder som utfyller Årsrapporten 2014 nå kvartveis ut i det nye året 2015:

Gudstjenestelivet blomstrer!

Det skjer, eller skjer ikke, i menighetene rundt om i det ganske land. Gudstjenestereformen er i ferd med å bli evaluert. Både den store forskningsrapporten «Noe falt i god jord» og erfaringsinnhentingene på liturgisk musikk underbygger behovet for *felles* og gjenkjennelige melodier i de sanglige, liturgiske leddene. Den store mengden sjangerspesifikke musikkserier til utprøving har vært til glede for noen og til frustrasjon for andre. Sammen med liturgisk musikk kommer også forslag til ny dåpsliturgi ut på høring til høsten og skal frem til Kirkemøtet i 2017. Erfaringer fra andre kirker viser at gudstjenestereformer kan ha ført til reduksjon i gudstjenestedeltakelsen i en overgangsfase. Statistikken hos oss viser likevel stor grad av stabilitet, på tross av at media gjentar budskapet om tomme kirkebenker. Nedgangen i det samlede antallet gudstjenestedeltakere skyldes først og fremst at det er færre gudstjenester å delta i. Videre er de mest brukte liturgier oversatt til engelsk og tysk og ikke minst samiske språk. En tospråklig lulesamisk liturgiperm er nettopp ferdigstilt. Oversettelse av 2011-liturgien til nordsamisk og sørsamisk forventes utgitt i 2017. Arbeidet med bibeloversettelser er i fremdrift på alle de tre samiske språkene. Vi tror at tekstboka kan foreligge på henholdsvis nordsamisk i 2018, sørsamisk og lulesamisk de to neste årene. Vi ser det gledelige i at flere menigheter enn tidligere tar i bruk samiske språk i gudstjenesten, ikke minst på grunn av de samiske salmene i den nye salmeboka.

Gudstjenestelivet blomstrer med farge og duft fra en rikere flora!

Flere søker dåp og trosopplæring

Jeg tok kanskje munnen litt full innledningsvis, da jeg hevdet at flere faktisk søker dåp og trosopplæring. Det siste er riktig, også i faktiske tall. Det skulle for så vidt bare mangle. 2014 var året da alle menigheter fikk trosopplæringsmidler. Totalt er 239 000 barn og unge registrert som deltakere på trosopplærings tiltak i 2014, mens tallet var 208 000 året før.

Når det gjelder dåp er situasjonen en annen. Færre barn døpes. Det er særlig urovekkende at færre kirkemedlemmer søker dåp for barna sine. Dette var mange av dere opptatt av på Kirkemøtet i fjor, og det ga startskuddet for en bred mobilisering for oppslutning om dåp i Den norske kirke. Mobiliseringen har fått navnet *Dåpsløftet*. I 2014 har det vært lagt vekt på å forstå situasjonen og formidle kunnskap om dåpens innhold og praksis. Magasinet *Dåpsløftet* er nylig sendt ut til alle menigheter i Den norske kirke. Magasinet er ment til inspirasjon for ansatte og frivillige medarbeidere i menighetene. Vi har utarbeidet en ny visuell profil for dåp og fyller nå en digital verktøykasse med innhold som menighetene kan benytte. Den fylles ikke bare opp

med ting vi har funnet på. Det jobbes godt med dåp mange steder. Det viser årets styringssamtaler med bispedømmene, der vi har hatt grundige samtaler om dåpsutviklingen. Deling av kunnskap, ideer og beste praksis er uvurderlig og nødvendig for å fylle verktøykassa. Vi skal være realistiske og åpne om at dåpstallene er synkende. Men realistisk tale om dåp i Den norske kirke, er også at dåp har høy oppslutning. Dåp er fortsatt vanlig, noe de fleste foreldre i Norge velger for sine barn. Vi skal ikke forsterke vår egen bekymring ved å fyre opp under en forestilling av en tradisjon under avvikling. Vi jobber derfor med å gjøre dåp synlig, nærværende og vanlig i det offentlige rom: Påminnelser som får praten i gang. Noe som gir en spore til refleksjon. Vi er til stede der kommende og nybakte foreldre ferdes, ikke minst på nett.

Konfirmasjonskampanjen

På samme måte må vi tenke om konfirmasjonen. Kifo omtaler konfirmasjonstallene i Den norske kirke som «påfallende stabile». Dette kommer ikke av seg selv. Oppslutningen om konfirmasjon i kirken har det vært jobbet målbevisst med over mange år. Alle landets 14-åringer får invitasjon til konfirmasjon i kirken hjem i posten. Ungdommene møtes med konfirmantinvitasjon på nettet der de jo stadig lever store deler av sitt liv. En slik invitasjon forutsetter at det lokale tilbudet er godt. Da underbygger og forsterker en nasjonal kampanje det gode arbeidet lokalt. Og vi er ganske sikre på at en god konfirmasjonstid også er avgjørende når de samme ungdommene senere skal velge dåp for egne barn.

Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

Når kirken engasjerer seg i samfunnet, blir det lagt merke til. I hvert fall hvis budskapet er kontroversielt. Klimautfordringen har stått høyt på dagsorden. Kirkens egen Klimamelding er ferdig. Den sjekker kirkens eget klimafotavtrykk. Skal vi være troverdige i vårt samfunnsengasjement, må vi feie for egen dør. Konseptet *Grønn kirke* er derfor fornyet for å mobilisere internt – og nå er det snart 300 grønne menigheter.

Den norske kirke har tradisjonelt ikke trengt å bruke mye ressurser eller nye metoder for medlemspleie og omdømmearbeid. Dette må vi tenke annerledes om. Oppvåkningen rundt dåpstallene viser oss dette. Vi kan ikke lenger ta oppslutningen om kirken for gitt. Også dette arbeidet blir bedre dersom arbeidet som gjøres lokalt, regionalt og nasjonalt samvirker. Den norske kirkes viktigste og hyppigst forekomne medlemskontakt skjer i menighetene, gjennom kirkelige handlinger og kirkens nærvær i lokalsamfunnet. Men vi skal huske at ikke alle kirkens medlemmer kjenner tilhørighet til menigheten der de bor. Og økt mobilitet svekker båndene til lokalkirken. Likevel kan tilhørigheten til Den norske kirke være sterk. Den norske kirke må videreutvikle sitt arbeid med kommunikasjon og medlemskontakt. Dette gjelder ikke minst på nettet, her vises det til de fire nye konfirmasjonsfilmene vi har laget. Det er nok av utfordringer for vår nye kommunikasjonsdirektør Ingeborg Dybvig, og alle oss andre.

For 100 år siden satset kristenfolket enorme summer på dannelsesinstitusjoner - skoler av alle slag. I dag foregår danningen av de unge helt andre steder, og kirken må tenke stort om nye arbeidsformer. Vi har allerede hørt om kirka som her i Trondheim stiftet landets første sykehus på 1200-tallet. Dette sentrale ansvaret for folks helse har fulgt kirkens kall i Norge. Store diakonale institusjoner ble skapt på 1800-tallet og senere. Fortsatt er mange av disse institusjonene viktige for enkeltmennesker og for vårt helse- og sosialvesen. De diakonale institusjonene er en viktig del av kirkens samfunnsansvar.

Økumenisk og internasjonalt arbeid

Også utenfor Norges grenser: I 2014 trådte FNs avtale om våpenhandel (Arms Trade Treaty) i kraft. Den norske kirke var i sin tid en av initiativtakerne til Kirkenes Verdensråds verdensomspennende aksjon for å påvirke FN. Dette er et eksempel på at kirker sammen faktisk kan påvirke verdensopinionen. Vi kan håpe at den nye avtalen vil spare mange menneskeliv, ikke minst i de fattige landene.

Kirkemøtesaken om menneskerettigheter ga en grundig og konstruktiv refleksjon om Den norske kirkes arbeid med menneskerettigheter. *Sett undertrykte fri* har vekket stor interesse. Den er oversatt til engelsk og blir gjort tilgjengelig på nett som et bidrag fra Den norske kirke til det internasjonale økumeniske menneskerettighetsarbeidet. Mellomkirkelig råd er i gang med å utarbeide ressursmaterieell til bruk i menigheter.

Offer til kristne i Midtøsten

I oktober sendte ledelsen i Den norske kirke ut en oppfordring til menighetene om å ta opp et ekstraordinært offer til Den lutherske kirken i Jordan og Det hellige land. Kirken er Den norske kirkes søsterkirke. Den er en liten, men svært viktig kirke i Midtøsten. Situasjonen for kirken er veldig kritisk. Oppfordringen ble tatt godt imot. Pr. i dag er det kommet inn ca. 750 000 kroner, det er en gledelig, stor respons. Pengestøtten gir et viktig signal om at Den norske kirke bryr seg om de kristne i Midtøsten.

Reformasjonsjubileet

Den norske kirke er historisk og i dag en av landets viktigste kultur- og dannelsesinstitusjoner. At kirken engasjerer seg i samfunnet, er sånn sett selvsagt. Kirken er i seg selv en samfunnsinstitusjon. Den kan ikke være innadvendt og uengasjert i samfunnet. Spørsmålet er hvordan vi gjør det. Vi var sterkt delaktige i grunnlovsjubileet i 2014. Kirken tok sin selvfølgelege plass, ikke som statskirke, men som folkekirke.

Nå forbereder vi reformasjonsjubileet. 31. oktober 2017 er det 500 år siden Martin Luther offentliggjorde sine 95 teser mot kommersialiseringen av avlat. Dette ble starten på reformasjonen. Begivenheten vil bli markert i lutherske kirker over hele verden, men også av

andre kirkesamfunn og i økumeniske sammenhenger. For de lutherske kirkene vil den viktigste jubileumsmarkeringen skje under LVFs generalforsamling i Namibia i mai 2017. Men også i Norge legges det opp til flere markeringer av 500-årsjubileet.

Hovedtema for jubileet er *NÅDE*, og det er konkretisert i tre hovedpunkter: *Frelsen er ikke til salgs, Mennesker er ikke til salgs* og *Skaperverket er ikke til salgs*. På selve reformasjonsdagen 31. oktober blir det en økumenisk festgudstjeneste i Nidarosdomen. Men de fleste markeringene vil skje lokalt og regionalt. I mange bispedømmer er planleggingen godt i gang allerede. Jubileet gir anledning til fornyet oppmerksomhet om det sentrale i vår kristne tro, og den betydningen som lutherdommen har hatt – og fortsatt har – i det norske samfunnet.

Prosjekt 2017

I 2017 markerer vi altså at det er 500 år siden reformasjonens start. 2017 ser også ut til å bli året da det etableres et tydelig skille mellom Den norske kirke og staten. Det er historiske dimensjoner over dette. I Kirkens hus har vi nedtelling til 2017. I dag er det 20 måneder og 21 dager til 2017. Vi mener vi er i rute. Stortinget sikret i høst 16 millioner kroner til forberedelse og omstilling. Dette er midler vi trenger for å kunne forberede overtakelsen av arbeidsgiveransvaret for 1600 ansatte og økonomiforvaltningen av ca. 2 milliarder kroner årlig i statlig bevilgning. Det forberedende arbeidet med ny organisering av den kirkelige forvaltningen skjer i tett samarbeid med folk fra bispedømmekontorene, departementet og KA. Store oppgaver ligger foran oss. Oppgave- og ansvarsfordelingen mellom de sentralkirkelige og regionale organene skal besluttes på nytt av Kirkemøtet i 2016. Regelverk for økonomiforvaltningen skal opp som kirkemøtesak samme år. Det brukes også store ressurser på kirkeordningsarbeidet for øvrig – det vi ofte har omtalt som fase 2 i reformarbeidet, men som utredes parallelt med forvaltningsreformen. Saken om veivalg for fremtidig kirkeordning er sendt på høring, og saken skal til Kirkemøtet i 2016.

Samisk kirkeliv

Vi er nå inne i det fjerde av fem år i handlingsplanperioden for *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Det er derfor hensiktsmessig å gjøre en liten oppsummering av hva som er oppnådd så langt. Etter snart tre års erfaring med Samisk kirkeråds sekretariat i Tromsø, må vi konkludere at flyttingen har vært vellykket. Relasjonen til mange aktører i det samiske samfunnet, inkludert Sametinget, er styrket. Samhandlingen med det øvrige sekretariatet i Kirkerådet fungerer godt. Samiske kirkedager i 2013 var et stort tiltak i strategiplanen. Samisk kirkeråd fikk ny ungdomsrådgi-verstilling høsten 2012. En kjerne av samiske ungdommer følger nå et samlingsbasert ungdomsarbeid. Dette er, sammen med etableringen av en årlig samisk konfirmantleir for hele landet, av det mest løfterike som skjer i samisk kirkeliv for tiden. Siden 2012 er det utgitt en 4-årsbok på hvert av de tre samiske språkene; senest gjennom utgivelsen av *Vår kirkebok* på sørsamisk, lansert på Samefolkets dag. På diakonifeltet er det opprettet to

nye diakonstillinger til samisk kirkeliv i tråd med strategiplanen. Etter- og videreutdanningsstudiet «Religioner og livssyn i Sápmi – før og nå», som starter opp høsten 2015, er jobbet fram i samarbeid med Universitetet i Tromsø og en rekke andre utdanningsinstitusjoner. Den norske kirkes engasjement i urfolkssaker har kommet klart til uttrykk i tjæresandsaken, og Samisk kirkeråd har bidratt betydelig i prosessen med å sikre det økumeniske urfolksarbeidet i en ny programperiode for Kirkenes verdensråd. Selv om det er målsettinger i Strategiplan for samisk kirkeliv som ikke er realisert, så har strategiplanen så langt fungert godt som et strategisk verktøy for arbeidet med samisk kirkeliv.

Flere får lyst til å arbeide i kirken

Dette er den fjerde og siste av Kirkemøtets visjonsformuleringer. Mange av dere var opptatt av dette på Kirkemøtet i fjor. Med rette. Denne visjonen henger nært sammen med de andre: Dersom gudstjenestelivet blomstrer, flere søker dåp og trosopplæring og folkekirken engasjerer seg i samfunnet, vil flere få lyst til å arbeide i kirken. Og samtidig er det forkynnelsen av kallet og utfordring til tjeneste som må få nytt rom i vår kirke. Jeg vil våge påstanden at det er umulig å jobbe med rekruttering isolert fra de andre visjons- og kirkesakene. Vi trenger at unge velger kirkelig utdanning. Vi trenger at arbeidstakere fra andre sektorer velger kirken som arbeidsplass. Vi har behov for at folk med kirkelig utdanning, som jobber utenfor kirken, ønsker seg tilbake.

Behov for nasjonal satsing

Tallenes tale viser at det er behov for konkrete tiltak, se eksempelet her som gjelder prester. Kirkerådet arbeider for å høyne bevisstheten om dette i alle ledd og vil arbeide med nettverksbygging og en felles forståelse av ansvar. Kirkerådet har ansatt en prosjektleder som skal følge dette arbeidet i årene som kommer. Kirkerådet planlegger et rekrutteringsår i 2016. Det er nå utviklet fire korte filmer som vises på NRK 2 i serien «Mitt yrke», finansiert av Kirkerådet og KA. Det blir utviklet ressurser til disse filmene. Vi kan og skal systematisere arbeidet med rekruttering. Men igjen er det sånn at møtene mellom mennesker er det viktigste. Ungdom til ungdom, prest til sørgende, diakon til en som trenger omsorg, kateket til en konfirmant. Slik også med rekruttering. Den skjer oftest ansikt til ansikt. Om alle prester og kantorer i løpet av sitt liv rekrutterer en annen prest eller kantor, vil mange rekrutteringsbehov være løst.

Avslutning

Gudstjenestelivet blomstrer, flere søker dåp og trosopplæring, folkekirken engasjerer seg i samfunnet og flere får lyst til å arbeide i kirken. Dette er en god og glad visjon for arbeidet vi står i. Det er dit vi skal. Vi er her allerede.